

2003. 187 с.

6. Єлізарова І.О. Секрети ділового успіху: навчальний посібник. К. : Кондор, 2014. 80 с.

7. Зозуляк-Случик Р.В. Формування професійної етики майбутніх соціальних працівників у освітньому процесі сучасних університетів: методичні рекомендації. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 104 с.

8. Щекин Г.В. Планирование и организация работы с персоналом : учебное пособие. К. : МАУП, 1993. 92 с.

Наталія Єсіна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ОБДАРОВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

***Анотація.** У статті проаналізовані різні підходи до визначення феномену «обдарованість»; на основі аналізу наукової літератури виявлені труднощі, з якими зіткаються обдаровані старшокласники у процесі їх соціалізації; розкрито поняття соціальної дезадаптації учнів; дано авторське визначення поняття «підготовка майбутніх соціальних фахівців до профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників»; визначено готовність як результат процесу підготовки майбутніх соціальних фахівців до профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників.*

***Ключові слова:** обдарованість, старшокласники, соціальна дезадаптація, профілактика соціальної дезадаптації, підготовка майбутнього соціального фахівця, готовність майбутнього соціального фахівця.*

Актуальність. На сучасному етапі розвитку України відбуваються зміни в економічному, політичному та соціальному житті. Все це ускладнюється повномасштабним вторгнення Російської федерації до нашої країни. Саме ці зміни сприяли появі нових соціальних проблем, які позначилися на вихованні, освіті та соціальному формуванні старшокласників, а саме обдарованих. Обдаровані особистості - це один з важливіших ресурсів держави і суспільства, що являє собою культурний та науковий потенціал України, від розвитку якого залежить існування і добробут суспільства в майбутньому. Дані соціологічних досліджень свідчать про те, що лише 2-3% дорослих людей на Землі володіють видатними здібностями, а от серед дітей шкільного віку обдарованих

більше - 8-10 %, і чим діти молодші, тим частіше вони проявляють ознаки незвичайних здібностей [12]. З дорослішанням обдарованість у багатьох «затухає» і навіть зникає. Частина вини за втрачені дарування лежить на оточуючих дитини, які своєчасно не роздивилися і не створили сприятливі умови для розвитку її творчого потенціалу.

Отже, перед суспільством та державою постала необхідність у створенні механізмів адаптації таких дітей у сучасному суспільстві, що допоможе попередити випадки непорозуміння та конфліктів обдарованих учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладах, а також забезпечить соціально-педагогічний супровід дитячої обдарованості від дошкільнят до старшокласників.

При цьому ефективність здійснення такої діяльності залежить, з одного боку, від комплексності, а, з іншого, - від професіоналізму суб'єктів, зокрема соціальних працівників та соціальних педагогів, які мають значний ресурсний потенціал щодо ефективного вирішення означеної проблеми. Тому в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних фахівців має бути забезпечена їхня готовність до роботи з профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей підготовки майбутнього соціального фахівця до профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблему обдарованості вивчали К. Андросович [1], Л. Карпова [5], С. Куровська [7], О. Степована [8], питання дезадаптації та профілактику девіацій розглядали Ю. Клименюк [6], Л. Токарева [9], Р. Шульгіна [11] теорію і практику підготовки майбутніх соціальних фахівців до роботи з обдарованими підлітками висвітлили М. Васильєва [3], Р. Вайноли [2], М. Волошенко [4], І. Романова [3], З. Фалінська [10].

Аналіз останніх наукових досліджень свідчить, що не має єдиного тлумачення поняття «обдарованість». Існує декілька підходів до визначення цього феномену.

На думку, Л. Карпової «обдарованість - це системна якість психіки, що розвивається протягом життя, яка визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному чи кількох видах діяльності порівняно з іншими людьми» [5, с. 52]. Отже, Р. Шульгіна розглядає обдарованість як «якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість досягнення більшого чи меншого успіху у виконанні тієї чи іншої діяльності» [11, с. 58].

Так, К. Андросович до характеристик, що визначають обдарованість відносить п'ять чинників [1, с. 27]: високий рівень загального інтелекту; наявність спеціальних здібностей; певні особистісні особливості; вплив середовища; щасливий випадок. На думку автора, успіх залежить від наявності всіх цих чинників, тоді як відсутність хоча б одного може призвести до невдачі.

На основі аналізу наукових праць Ю. Клименюк [6], С. Куровська [7], О.Степована [8] виділяємо труднощі, з якими зіткаються обдаровані старшокласники у процесі їх соціалізації.

1) труднощі, пов'язані з особистісними рисами характеру обдарованих школярів (чутливість, активність, неадекватність самооцінки) [6, с.47];

2) труднощі, пов'язані з впливом мікросоціуму (відчуття дискомфорту у класі, конфлікти з однолітками, відчуття незадоволеності, або, навпаки, переоцінювання власної діяльності, нехтування досягненнями інших дітей, нетерпимість до дітей, які проявляють низький рівень інтелектуальних здібностей) [8, с. 8]. Таким чином, труднощі соціалізації обдарованих учнів залежать як від їхніх особистісних рис, так і від їхньої соціалізації.

В свою чергу, соціальна дезадаптація - це часткова або повна втрата особистістю здатності пристосовування до умов соціального середовища, а також порушення взаємодії індивіда з ним, яка характеризується неможливістю відтворити свої уміння, здібності, таланти. Дезадаптація обдарованих учнів - це більш вузьке поняття, що передбачає нездатність і неможливість учня знайти в просторі шкільного навчання своє місце, щоб він міг бути прийнятий таким, яким він є, зберігаючи і розвиваючи свою індивідуальність, потенціал і можливості для самореалізації [6, с. 49]. Для вирішення даної проблеми необхідна комплексна та якісна підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактики даного явища. Отже, соціальний працівник працює з людьми, що вимагає ґрунтовних знань у різних сферах суспільного життя, а ефективність такої роботи багато в чому залежить від самого фахівця, а саме від його вмінь, навичок та особистісних якостей, тобто від його професіоналізму та професійної підготовки.

Так, М. Волошенко трактує професійну підготовку майбутніх соціальних працівників до профілактично-корекційної роботи з підлітками девіантної поведінки як «цілеспрямований процес формування у них знань, умінь, навичок, якостей і практичного досвіду, необхідних для успішного вирішення завдань професійної соціальної роботи з зазначеною категорією клієнтів» [4, с. 56].

На думку, З. Фалинської професійна підготовка соціальних педагогів - це «процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління» [10, с. 16].

Р. Шульгіна розглядає професійну підготовку соціальних фахівців до профілактичної роботи з соціальною дезадаптації обдарованої молоді як комплекс систему знань, умінь та навичок, необхідних для покращення процесу адаптації обдарованих старшокласників, створення сприятливих умов для їх всебічного розвитку та покращення взаємостосунків в колективі однолітків [11, с. 59].

Аналіз теоретико-методичних питань підготовки соціальних фахівців

у наукових працях Р. Вайноли [2], М. Волошенко [4], З. Фалінської [10] дозволив сформулювати поняття «*підготовка майбутніх соціальних фахівців до профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників*» як процес набуття здобувачами під час навчання необхідних знань, умінь, навичок, досвіду щодо сутності, особливостей, форм, методів та технологій здійснення профілактичної роботи з дезадаптованими обдарованими учнями, а також можливості відтворювати їх у майбутній професійній діяльності.

Результатом процесу підготовки майбутніх соціальних фахівців до професійної діяльності з профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників визначено готовність здобувачів до здійснення такої роботи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, якісна підготовка майбутнього соціального фахівця з профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників базується на ґрунтовних теоретичних знаннях, практичних уміннях та навичках, які мають формуватися та вдосконалюватися у них протягом всієї професійної діяльності.

Перспективним напрямом подальшої дослідницької діяльності є розробка та експериментальна перевірка методичного забезпечення з профілактики соціальної дезадаптації обдарованих старшокласників.

Список використаних джерел

1. Андросович К.А., Ільїна Г.В., Ткаченко Л.І., Якімова І.О. Психологічні та соціальні чинники адаптації обдарованої особистості в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів загальної середньої освіти: методичний посібник. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. 138 с.
2. Вайнола Р.Х. Класифікаційні підходи до характеристики технологій соціальної та соціально-педагогічної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2014. № 1. С. 12-18.
3. Васильєва М.П., Романова І.А. Використання сучасних дидактичних методів у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Том. 2. № 13. С. 187-190.
4. Волошенко М. О. Профілактично-корекційна робота з підлітками девіантної поведінки: навчальний посібник до тренінг-курсу. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. 130 с.
5. Карпова Л.Г. Обдарованість як соціально-педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 13. С. 50-56.
6. Клименюк Ю.М. Обдаровані діти, їх виявлення та діагностика. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Спецвипуск. Вінниця-Київ, 2015. С. 46-50.
7. Куровська С.М. Обдарована дитина і сім'я. Київ: Білий Вітер, 2016. 423с.
8. Степована О. Обдаровані діти – великі таланти. *Соціальний педагог*. №11. 2009. С. 7-8.

9. Токарева Л. Соціалізація і розвиток обдарованого учня. *Соціальна педагогіка і психологія*. 2006. № 1 (15). С. 94-102.
10. Фалінська З. З. Волонтерська практика в системі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2013. Вип. 29. С. 230–232.
11. Шульгіна Р.А. Обдаровані діти в освітньому просторі сучасного навчального закладу. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*. 2012. № 3. С. 56-60.
12. Learning Environments Research [Electronic resource]. An International Journal. Міжнародний журнал «Дослідження навчального середовища». Access: <https://www.springer.com/journal/10984>.

Валентина Костіна

професор, доктор педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

У статті здійснено аналіз практики здійснення соціального виховання дітей та молоді в умовах війни. Розкрито специфіку напрямів діяльності з виховання дітей та молоді. Обґрунтовано актуальність проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до здійснення соціального виховання в умовах нових соціальних викликів. Наведено досвід здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до відповідного виду діяльності в умовах студентського наукового товариства.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні фахівці соціальної галузі, соціальне виховання, діти, молодь, нові соціальні виклики.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Разом з великою кількістю нових можливостей, що надає життя у ХХІ столітті, на жаль, доволі поширеними в глобалізованому світі стають нові соціальні виклики, які мають негативні впливи на процеси соціалізації та соціального виховання підростаючого покоління. Українським травмуючою подією сучасного життя для всіх категорій населення України взагалі та дітей та молоді, як вразливих категорій зокрема, стало повномасштабне вторгнення росії 24 лютого 2022 року та наслідки перебування вже понад року всієї країни у військовому стані. Аналіз результатів опитувань, що проводилися аналітичним центром Cedoss і дослідницькою агенцією Info Sapiens, яке